

בבא מציעא מ"ח

לר"ל 'מי שפרע' חל משום דברים הגמרא שואלת על ריש לקיש שאמר שמעות אינן קונות מדאורייתא ממה ששנינו במשנה, אבל אמרו מי שפרע מדור המבול הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדיבורו. אם מעות קונות, מובן שמי שאינו עומד בדיבורו אחרי נתינת המעות, עומד ב'מי שפרע'. אבל אם מעות אינן קונות אלא משיכה, מדוע הוא ב'מי שפרע'? עונה הגמרא, משום הדברים שהתחייב בהם ולא עמד בהם.

אע"פ שא' טלית קונה דינר ואין דינר קונה שואלת הגמרא, האם משום דברים הוא במי טלית כך הלכה אבל אמרו מי שפרע

שפרע, והרי שנינו בברייתא, רבי שמעון²⁷³ אומר אף על פי שאמרו טלית קונה דינר זהב, ואין דינר זהב קונה טלית²⁷⁴. כך הלכה, שאין בית דין יכולים לעכב בעדו, אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול, ודור הפלגה, וסדום ועמורה, וממצרים בים עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדיבורו. והנושא ונותן בדברים, לא קנה. והחוזר בו, אין לחכמי ישראל נחת ממעשיו²⁷⁵. ואמר רבא, אין לנו קללה אחרת אלא שאין רוח חכמים נוחה הימנו²⁷⁶. הרי ש'מי שפרע' אינו משום 'דברים' שהתחייב בהם? עונה הגמרא, בדברים שיש עמם מעות ובאו לכלל מעשה בנתינת מעות, יש 'מי שפרע', ואפילו שמעות אינן קונות מדאורייתא²⁷⁷. בדברים שאין עמם מעות, אינו ב'מי שפרע'²⁷⁸.

המקרא והברייתא מסייעים לר"ל 'וכחש בעמיתו בפקדון תשומת יד גזל או עשק' לקיש, שמעות אינן קונות להדיוט מדאורייתא. ראיה מהמקרא, ממה שנאמר: "וְכַחֵשׁ בְּעֵמִיתוֹ בְּפִקְדוֹן אֹד בְּתְשׁוּמַת יָד אוּ בְגִזְלֹת אוּ עֲשָׂק אֶת עֵמִיתוֹ", ואמר רב חסדא, כוונת הכתוב ב"תְשׁוּמַת יָד", כגון שיחד לו כלי להלוואתו שיהיה עליו כמשכון. והכוונה ב"אוּ עֲשָׂק", כגון שיחד כלי לעשקו. ולאחר מכן נאמר: "וְהִיָּה כִּי יַחְטָא וְאָשַׁם וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֹלָה אֲשֶׁר גָּזַל אוּ אֶת הָעֲשָׂק אֲשֶׁר עָשָׂק אוּ אֶת הַפְּקֹדוֹן אֲשֶׁר הִפְקֹד אָתוֹ אוּ אֶת הָאֲבֹדָה, אֲשֶׁר מָצָא", והכתוב אינו חוזר ואומר שהוא השיב את תשומת היד²⁷⁹. מפני שאותו הכלי מחוסר משיכה

273 לא גורסים א' רבי שמעון בן אלעזר מפני שאיזהו נשך מוכח שהוא רשב"י ולא רשב"א. תוס'.

274 לגבי פירות דינר זהב הוא מטבע. רש"י.

275 רש"י.

276 רבא משמיע שאין רוח חכמים נוחה הימנו אינו מי שפרע שהוזכר ברישא. תוס'.

277 והנפק'מ אם מעות קונות מדאורייתא או לא אינה לענין מי שפרע אלא היא כשקידש בו את האשה, לר"י היא מקודשת מדאורייתא ולר"ל אינה מקודשת כלל. רש"י.

278 תוס' הקשו מה היתה השאלה? וי"ל שהברייתא היא דברי ר"ש ולר"ש מעות קונות מדאורייתא אפ' לריש לקיש, ולכן כשיש מעות הוא באבל. אבל המקשה מדמה לר"ל שלחכמים מעות אינם קונות לחכמים, לדברים בלא מעות לרבי שמעון. תוס'.

279 ואת עושק החזירו לדרשה כל שהיא. התוס' הקשו מפ' נערה אנסת את בתי ר"ש פוטר משום שהוא קנס, הרי ראם נטלו ונתנו לו הוא ממון. וי"ל שם הוא ר"ש שסובר שמעות קונות ומספיק שיחד כלי. אבל קשה מדוע צריך

והמלוה לא קנאו. ומכאן לריש לקיש, שללא משיכה אין המעות קונות.

הכתוב חוזר על עושק בנטלו וחזר ונתנו שאינו מחוסר משיכה
אמר לו רב פפא, אין ראייה מהכתוב, הואיל והכתוב חוזר ואומר שהשיב את העושק, שגם הוא מחוסר משיכה, לא צריך לחזור על תשומת יד. שואלת הגמרא על רב פפא, והרי הכתוב מזכיר שני סוגי פיקדון, תשומת יד ללא משיכה, ובעושק מדובר שמשך ממנו וחזר והפקידו אצלו? דוחה הגמרא, אם כך נעמיד גם את תשומת יד כשאינה מחוסרת משיכה, כשנטלו וחזר ונתנו לו. אלא אומרת הגמרא, אם הכתוב היה חוזר על תשומת יד, לא היתה לא קושיה ולא ראייה. רבי יוחנן היה מעמיד כשלא משך, וריש לקיש היה מעמיד כשמשך. ועכשיו שהכתוב חזר על גזל עושק פיקדון ולא חזר על תשומת יד, יש ראייה לריש לקיש. ונעמיד את תשומת יד כשלא משך, ואת עושק כשנטלו וחזר ונתנו²⁸⁰.

שואלת הגמרא, והאם הכתוב לא חוזר ומזכיר את תשומת יד בהשבה, והרי שנינו בברייתא, רבי שמעון אמר, לומדים לתת את הכתוב למעלה למטה מהכתוב: "או מפל אשר ישבע עליו לשקר". ואמר רב נחמן בשם רבה בר אבוב בשם רב, לרבות תשומת יד להשבה? עונה הגמרא, מכל מקום הכתוב לא חזר על תשומת יד במפורש, ולכן יש ראייה לריש לקיש.

והברייתא נתנה לבלן מעל דוקא לבלן וברייתא שמייעת לריש לקיש היא ממה שאין מחוסר משיכה
ששנינו, מי שהקדיש פרוטה ונתנה בשוגג לבלן לרחוץ במרחץ, מעל ואף על פי שלא רחץ. ואמר רב, דוקא בלן שאינו מחוסר משיכה²⁸¹, מפני שאין לו מה למשוך, שעבור הפרוטה נותן לו זכות לרחוץ. אבל בדבר אחד שניתן למושכו, לא מעל עד שימשוך. הרי שאין המעות קונות, אלא המשיכה. שואלת הגמרא ממה ששנינו בברייתא, נתנה לספר מעל. והרי ספר צריך למשוך את כלי התספורת²⁸², והוא מעל אפילו שלא משך את כלי התספורת? עונה הגמרא, הברייתא מדברת בספר נכרי²⁸³ שאינו בר משיכה²⁸⁴. וכן נראה ממה ששנינו בברייתא, נתנה לספר או לספן או לכלל בעלי אומנות, לא מעל עד שמשך. וקשה מהברייתא על הברייתא הקודמת? אלא יש לומר, שהברייתא היא מדברת

למעט מקרבו שבועה בהפלת את שיני וסימית עיני הרי שם בעבד הוא יוצא לחירות בשן ועין ולא שייך יחוד כלי. וי"ל ששייך יחוד כלי, כשכובש את גופו בכח ואינו משחררו. תוס'.

280 רש"י.

281 אפילו שלא עשה חזקה כיון ששכירות קרקע נקנית בכסף. ומהסיפאשא"ל הכנס ורחוץ משמע שמדובר דוקא בבלן. ורבי יוחנן יעמיד את הברייתא בבלן נכרי, אבל ספר נכרי צריך משיכה. ור"ל ורבא סוברים שמדובר בבלן ישראל כמו הרישא, נתנה לנכרי הוא מעל וחבירו לא מעל. שהרי בנכרי לא שייכת מעילה. תוס'.

282 ר"ת מוכיח מכאן שאם סופר השכיר עצמו ומשכו את הקולמוס אינו יכול לחזור. ופועל יכול לחזור בו הוא בפועל ולא בקבלן. תוס'.

283 היה אפשר להעמיד כר"ש. תוס'.

284 שכתוב "או קנה מיד עמיתך". רש"י.

בספר נכרי, והברייתא הזאת מדברת בספר ישראל שקונה במשיכה.

ומביאה הגמרא, שגם רב נחמן סובר כרבי יוחנן, שמהתורה מעות קונות. ולוי בדק מצא ברייתא, חנווני עני שלוקח מסיטונאי ושילם לו בשוגג מפרוטה של הקדש מעל²⁸⁵, אפילו שפסק על הרבה פירות בבת אחת ולא משך את כולם. וריש לקיש יאמר, שהברייתא הזאת היא כרבי שמעון הסובר שמעות קונות²⁸⁶.

אביי אמר מודיעים לו ורבא אמר א' למדנו במשנה שמי ששילם במעות ולא משך יכול לחזור בו, אבל אמרו מי שפרע וכו'. אמר אביי,

ומודיעים לו 'אם תחזור, סופך שיפרע ממך'. אבל לא מקללים אותו, שהרי כתוב: 'וְנָשִׂיא בְעַמְךָ לֹא תֵאָדָר'. ורבא אמר, שגם מקללים אותו. והכתוב: 'וְנָשִׂיא בְעַמְךָ לֹא תֵאָדָר', אוסר לקלל רק עושה מעשה עמך²⁸⁷. ואמר רבא, שהוא למד זאת מהמעשה ברבי חייא בר יוסף שקנו ממנו מלח ונתנו לו מעותף ולא משכו. ולאחר מכן המלח התייקר, ורצה לחזור בו מהמחיר הזול שמכר מתחילה. וכשבאו לפני רבי יוחנן אמר לו, לך ותן לו, ואם לא קבל עליך מי שפרע. ואם רק מודיעים להם, האם צריך להודיע לרבי חייא בר יוסף שהקדוש ברוך הוא נפרע מן השקרנים, והלא תלמיד חכם היה? אלא מוכח שמקללים אותו. שואלת הגמרא, האם רבי חייא בר יוסף יבוא לקבל עליו קללת חכמים? אלא הם נתנו לרבי חייא בר יוסף ערבון, הוא סבר שערבון קונה כנגדו שוויו של הערבון בלבד, ולא כנגד כל ההתחייבות. ורבי יוחנן אמר לו, שערבון קונה כנגד כולו.

נתן ערבון וא' אם אחזור אמחול והלה א' אם כנ גד מה קונה המשכון. רב אמר ערבון

כנגדו הוא קונה. ורבי יוחנן אמר ערבון כנגד כולו הוא קונה. ומקשה הגמרא ממה ששנינו בברייתא, הנותן ערבון לחבירו²⁸⁸ ואמר אם אני חוזר בי ערבוני מחול. והלה אומר אם אני חוזר אכפול לך ערבונך²⁸⁹. רבי יוסי אומר, נתקיימו הדברים, וזה כשיטתו ש'אסמכתא' קונה. רבי יהודה אומר, דיו שיקנה כנגד ערבונו. לא זה ימחול ולא זה יכפול, ואינם יכולים לבטל את המכירה כנגד הערבון וחוזרים בשאר²⁹⁰. רבן שמעון בן גמליאל אומר, במה דברים אמורים? שאינו קונה אלא

285 תוס' כתבו שלא העמידו בסיטון נכרי מפני שסיטון מוכר דבר לח יין ושמן, ויין ושמן של נכרים אסורים שהברייתא נשנתה קודם שר"י נשיאה התיר את שמנם.

286 ר"ת פסק כרבי יוחנן. ואע"פ שרבא אמר קרא ומתניתא מסייע לר"ל אפשר לתרץ כר"י. והרי הלכה כר"נ בדיני. ואפ' שרב אשי סבר כר"ל י"ל שרב אשי חזר בו. והאריכו בתוס' בישוב הקושיות והסתירות בדברי האמוראים בסוגיות השונות. תוס'.

287 החוזר בו אינו נקרא עושה מעשה עמך שמותר לקללו בחינם אלא רק שיש לו מי שפרע על הדבר הזה. תוס'.

288 אינו פריעת מקצת אלא קנס למי שחוזר בו. רש"י.

289 אינו אומר שיתן כפלים מדמיו אלא יתן לו כפלים מן המקח כנגד המעות שנתן. ר' יהודה אומר דיו אם קונה בע"כ של המוכר כנגד המעות. אבל הקונה יכול לומר שאינו רוצה במעט מקח ולקחת את הכסף. תוס'.

290 רש"י.

כנגד הערבון. כשאמר ערבוני יקון, יקנה²⁹¹ ולא נתן לו את הערבון בתור התחלת פרעון. אבל מכר בית או שדה באלף זון, ופרע מהם חמש מאות²⁹², קנה²⁹³ ומחזיר את השאר אפילו לאחר כמה שנים. והוא הדין למטלטלין שבסתם קנה את כולם? עונה הגמרא, שבמטלטלין לא קנה. מפני שבקרקע שקונה בכסף ממש, קנה את כולה. אבל במטלטלין שאינו קונה אלא לקבל מי שפרע, לא קונה את כולו.

לכאורה רשב"ג ור"י הנשיא חולקים ואומרת הגמרא, שתנאים נחלקו אם ערבון קונה אם קונה כנגדו או כנגד כולו

על המשכון ונכנסה השמיטה, אינו משמט אפילו אינו שווה אלא חצי ההלואה, דברי רבן שמעון בן גמליאל. רבי יהודה הנשיא אומר, אם הוא כנגד הלואתו אינו משמט. ואם לא, משמט. אם רבן שמעון בן גמליאל אמר שאינו משמט כנגדו, רבי יהודה הנשיא אומר שמשמט גם את אותו חצי. ולמה תפס את המשכון, כדי שיהיה תחת שויו והוא כגבוי, ומדוע ישמט? אלא רבן שמעון בן גמליאל אומר שאינו משמט כלל. ורבי יהודה הנשיא אומר שמשמט את החצי שאין עליו משכון. רשב"ג סובר שערבון קונה כנגד כולו, ורבי יהודה הנשיא סובר שקונה כנגד ערבונו? דוחה הגמרא, שרבן שמעון בן גמליאל אמר שאינו משמט כנגדו. ורבי יהודה הנשיא אומר שמשמט את כולו, והוא אוהז את המשכון לזכרון דברים בלבד.

291 רש"י פירש יקנה כנגד כל המקח. תוס' מפרש יקון משמע שערבוני יהיה קנוי לך אם אחזור. וגם משמע יקנה במקח בשוי יותר מן הערבון את תחזור בך, וכאילו אמר תכפול ערבוני. תוס'..

292 ר"י ור' יוסי חולקים רק כשלא נתן בתור פרעון אבל אם נתן בתור התחלת פרעון קנה ומחזיר את השאר, שלא כרב שא' שקונה כנגדו.

293 את הכל. רש"י.

